

Περιεχόμενα

Κοινή Θεώρηση

Εργασία **01** Κοινωνικοί – χωρικοί μετασχηματισμοί
Εντοπίζοντας την πολυχρωμία στην πολυμορφία...
Δημητρακοπούλου Χρυσούλα

Εργασία **02** Καλειδοσκοπικές ερμηνείες κοινωνικής γεωγραφίας
Οικονομίδη Ίλντα – Έφη

Εργασία **03** Πολυχρωμία και δημόσιος χώρος ως πεδίο συγκρούσεων
Παπαμητροπούλου Μαργαρίτα

Εργασία **04** Η πολυχρωμία ως «πεδίο» διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης
Σκλαβενίτη Ελένη

Συμπεράσματα

Παράρτημα σχετικού υλικού

Σχετική βιβλιογραφία

Στη βάση όσων προαναφέρθηκαν γίνεται κατανοητό ότι οι επιμέρους εργασίες λειτούργησαν συμπληρωματικά σε όλα τα στάδια της έρευνας, αναδεικνύοντας διαφορετικές πτυχές και οπτικές προσέγγισης, που ακόμη και στην περίπτωση ενδεχόμενης απόκλισης, αποδείχθηκαν παραγωγικές για την κατανόηση της πολυπλοκότητας των ζητημάτων.

Αναλυτικότερα: οι δύο πρώτες εργασίες [01 και 02] είχαν ως αφετηρία τη συνολική θεώρηση του χώρου με την ιδιαιτερότητα της βιωματικής εμπειρία κατοίκησης στην περιοχή, ενώ η τρίτη και η τέταρτη [03 και 04] ξεκίνησαν από τις δευτερογενείς πηγές [δεδομένα/κυρίαρχος λόγος], και τις κοινωνικές σχέσεις αντίστοιχα, σε μια προσπάθεια οικειοποίησης της περιοχής εκ του μηδενός, στα πλαίσια της έρευνας. Ωστόσο, δεν εξελίχθηκαν ως μονοδιάστατες προσεγγίσεις, αφού στην πορεία της μελέτης η μία είχε την ανάγκη να τροφοδοτεί την άλλη, καταργώντας ή επαναπροσδιορίζοντας τυχόν “μεθοδολογικά όρια” που είχε θέσει κάθε εργασία εξαρχής, και διαμορφώνοντας παράλληλα μια νέα κοινή μεθοδολογία.

Εκ των υστέρων διαπιστώθηκε ότι αυτός ο τρόπος συνεργασίας είχε ως αποτέλεσμα την ανάδειξη εναλλακτικών ερευνητικών διαδρομών μεταξύ των προσεγγίσεων. Ενδεικτικά παρατίθενται τα εξής :

Πυκνώσεις πολυχρωμίας σε επίπεδο κατοικίας: Στις εργασίες 02 και 03, χρησιμοποιήθηκαν με αφετηρία τον κυρίαρχο λόγο περί γκετοποίησης της περιοχής για να αναδειχθούν τελικά ο κατακόρυφος διαχωρισμός στον ιδιωτικό χώρο [02] και οι συγκρούσεις στο δημόσιο [03]. Από την άλλη, στις εργασίες 01 και 04, αντιμετωπίστηκαν ως δείκτης για τον εντοπισμό πεδίων συνύπαρξης [01] και δυνάμει αλληλεπίδρασης [04].

Συλλογική συνείδηση: Λειτουργεί ως προορισμός για τις εργασίες 01 και 04, με διαφορετική όμως αφετηρία. Στην πρώτη περίπτωση ξεκινά κανείς από τις ανθρώπινες σχέσεις προκειμένου μέσω της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης, να οδηγηθεί στην ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και κατ' επέκταση της συλλογικής συνείδησης. Στη δεύτερη, ο εντοπισμός σταθερών μορφών στο χρόνο, υπονοεί την ενεργοποίηση της μνήμης και της χωρικής έκφρασης αυτής, ως μέσου για την ενδυνάμωση της συλλογικής συνείδησης.

Οικονομικά κριτήρια: Στην εργασία 02 χρησιμοποιούνται ως δείκτης διαχωρισμού [οριζόντιου ή κατακόρυφου] σε επίπεδο κατοικίας, προκειμένου να συντεθεί η κοινωνική γεωγραφία του χώρου. Στην εργασία 03, αντανakλούν συνθήκες διαβίωσης και ζητήματα βιοπορισμού, οπότε συσχετίζονται εν τέλει με ενδεχόμενες συγκρούσεις ή εκδηλώσεις παραβατικότητας, αμφισβητώντας όμως σχετικούς ισχυρισμούς του κυρίαρχου λόγου. Τέλος, στην εργασία 01, συνδέονται με την έννοια της εμπορικής συναλλαγής, η οποία όπως και στην εργασία 04 [μελέτη περίπτωσης], εμπεριέχει, δυνητικά, το στοιχείο της αλληλεπίδρασης, διαμορφώνοντας εν τέλει ένα πλαίσιο κοινωνικής διάδρασης.

Σε ότι αφορά το ίδιο το ζήτημα της πολυχρωμίας του αστικού περιβάλλοντος και την κοινή τοποθέτηση: Με αφετηρία το κεντρικό συμπέρασμα της εργασίας 01, επαναπροσδιορίζεται η έννοια της πολυχρωμίας της κοινωνικής σύνθεσης, που δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως ιδιαίτερη συνθήκη της σύγχρονης εποχής, αλλά ως σταθερό χαρακτηριστικό [στην περίπτωση της Κυψέλης], που μετασχηματίζεται ανάλογα με τις συνθήκες, αναδεικνύοντας σε κυρίαρχο κάποιο/ ή κάποια από τα επιμέρους κριτήρια [οικονομικά, εθνικότητας κλπ.] την εκάστοτε χρονική περίοδο. Αν και ως κυρίαρχο κριτήριο της σύγχρονης πολυχρωμίας αναδεικνύεται η εθνικότητα, η κατανομή στο χώρο [*02], οριζόντια και κατακόρυφη, μαρτυρά διαχωρισμούς που αποκτούν περισσότερο ταξικά παρά φυλετικά χαρακτηριστικά. Στο πλαίσιο αυτό, ο χρόνος λειτουργεί ως «καταλύτης» για τη σταδιακή προσαρμογή των «νεοαφιχθέντων» κάθε φορά κατοίκων. Έτσι, θεωρώντας ότι το δομημένο περιβάλλον της Κυψέλης έχει σχεδόν διαμορφωθεί ήδη από τον προηγούμενο αιώνα, το ζήτημα αποκτά κατ' αρχήν κοινωνικό χαρακτήρα [01]. Υπό την έννοια αυτή, το ερώτημα που τίθεται, ως κεντρικό ζητούμενο, αφορά το πως ενεργοποιείται η αλληλεπίδραση, στα πλαίσια της συνύπαρξης, με στόχο τη δημιουργική ανάδειξη των διαφοροποιήσεων και όχι την ομογενοποίησή τους. Κατά συνέπεια, οι πρακτικές που διερευνώνται στην εργασία 04, δεν αποτελούν λύση που σχετίζεται μόνο με τη σύγχρονη εποχή, αλλά προτροπή για τη διαμόρφωση ενός διαχρονικού πλαισίου επικοινωνίας και συμμετοχής, που θα ενσωματωθεί στην κουλτούρα των κατοίκων της περιοχής, όντας παράλληλα ικανό να προσαρμόζεται σε μελλοντικούς μετασχηματισμούς. Τέλος, στο σύνολο των εργασιών, ο κυρίαρχος λόγος κατά κανόνα δεν

ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα του αστικού γίνεσθαι, ενώ ο εκάστοτε εκπρόσωπος του κράτους [εν προκειμένω η Δημοτική αρχή *04], μοιάζει να αφουγκράζεται επιλεκτικά τις ανάγκες των κατοίκων ερμηνεύοντάς τες κατά βούληση. Με αυτά τα δεδομένα, οι νομοθετικές ρυθμίσεις καλούνται, σε προτεραιότητα, αφενός να ενισχύσουν υπάρχοντες, ή να διαμορφώσουν νέους εκσυγχρονισμένους, διαύλους επικοινωνίας [τόσο μεταξύ των κατοίκων, όσο και μεταξύ αυτών και του Κράτους *04], αφετέρου δε να λειτουργήσουν προληπτικά για την αποφυγή ακραίων φαινομένων [*03], χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σε επίπεδο χωρικού σχεδιασμού, οι επεμβάσεις κρίνονται δευτερευούσης σημασίας, [αφού η αναφορά στην κατοίκηση εμπεριέχει εξ' ορισμού το χώρο].

Μέσα από τη συνολική αυτή θεώρηση των τεσσάρων ατομικών εργασιών, που αποτελεί ουσιαστικά τη σύνθεση των συμπερασμάτων ή ερωτημάτων που προέκυψαν κατά περίπτωση, αναδεικνύεται η δυσκολία του εγχειρήματος της διερεύνησης της αστικής πραγματικότητας, στα πλαίσια της οποίας επισημαίνονται ακόμη τα εξής:

α)η πολυπλοκότητα του ζητήματος της ανάγνωσης και κατανόησης του “χώρου ως τόπου” , καθώς και την ποικιλομορφία των παραμέτρων που επηρεάζουν εν τέλει τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

β)η ανάγκη συνεχούς εναλλαγής ανάμεσα σε διαφορετικές κλίμακες αναφοράς [κοινωνικό επίπεδο: άνθρωπος - συνάνθρωπος, κάτοικοι – [συν]κάτοικοι, συλλογικότητες...// χωρικό επίπεδο : διαμέρισμα, πολυκατοικία, οικοδομικό τετράγωνο, γειτονιά // επίπεδο διαύλων επικοινωνίας μέσα από τα δίπολα : άνθρωπος συνάνθρωπος, γειτονιά – πόλη, κάτοικοι – Δήμος, Δήμος – Κράτος.....], προκειμένου να οργανώσει κανείς τα δεδομένα αναζητώντας την εκάστοτε «κατάλληλη» ισορροπία.

γ)η σημασία των πειραματικών προσεγγίσεων για τη σύνθεση της συνολικής εικόνας, που θα αποτελέσει το αναγκαίο υπόβαθρο για να σχεδιάσει κανείς από και προς τον άνθρωπο και τις ανάγκες του.

δ)η αναγκαιότητα παρακολούθησης των μεταβολών σε βάθος χρόνου, προκειμένου να επικαιροποιείται το εκάστοτε υπόβαθρο της συνολικής εικόνας, λαμβάνοντας υπόψη την ταχύτητα με την οποία μετασχηματίζονται τα δεδομένα στο χώρο. *Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ακόμη και στο χρονικό διάστημα των έξι μηνών εκπόνησης της παρούσας διερεύνησης διαπιστώθηκαν σημαντικές αλλαγές στο πεδίο.*

Κλείνοντας, σε ότι αφορά το σχεδιασμό, δεδομένης της πολυπλοκότητας του θέματος, [όπως αυτή τεκμηριώθηκε από τα παραπάνω], θεωρήθηκε σκόπιμο να αποφευχθούν προτάσεις που θα εστίζαν σε μία μόνο οπτική/πτυχή του ζητήματος, καταλήγοντας ενδεχομένως σε μονομερείς επεμβάσεις. Από την άλλη, στην κατεύθυνση της, κατά το δυνατόν πιο συνολικής προσέγγισης, οργανώθηκε εν τέλει, μια νέα γενική υπόθεση εργασίας προς περαιτέρω διερεύνηση, που αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι επιμέρους απεικονίσεις των όψεων της πολυχρωμίας, μπορούν να συνθέσουν τη συνολική εικόνα, ως το αναγκαίο υπόβαθρο για μια στρατηγική σχεδιασμού:

*Αξιολογώντας συγκριτικά τις επιμέρους **αναγνώσεις συνυπάρξεων, ενεργών αλληλεπιδράσεων, συγκρούσεων και πυκνώσεων**, όπως έχουν οριστεί σε κάθε εργασία, και απεικονίζοντας τες ως δίκτυα στο χώρο, θεωρείται ότι είναι δυνατή η διατύπωση σχεδιαστικών βημάτων προς την υλοποίηση του οράματος σε τρεις αλληλένδετους άξονες α)χωρικού σχεδιασμού β)νομοθετικών ρυθμίσεων και γ)διαύλων επικοινωνίας, [όπως αυτοί υποδείχθηκαν από τις επιμέρους πειραματικές προσεγγίσεις]. Το πλέγμα των δικτύων αυτών, διαμορφώνει ουσιαστικά ένα «**πλέγμα όψεων πολυχρωμίας**», για να απεικονίσει [κατά το δυνατόν], τη δυναμική της σύγχρονης κοινωνικής συνιστώσας, στις συμπληρωματικές ή συγκρουσιακές της εκφράσεις, και να αναδείξει διαχρονικές ποιότητες, που είτε αφορούν το χώρο και τις «μορφές» του, είτε τον άνθρωπο και τις διαπροσωπικές του σχέσεις στα πλαίσια της κατοίκησης.*

Περιεχόμενα

Κοινή Θεώρηση

Εργασία **01** Κοινωνικοί – χωρικοί μετασχηματισμοί
Εντοπίζοντας την πολυχρωμία στην πολυμορφία...
Δημητρακοπούλου Χρυσούλα

Εργασία **02** Καλειδοσκοπικές ερμηνείες κοινωνικής γεωγραφίας
Οικονομίδα Ίλντα – Έφη

Εργασία **03** Πολυχρωμία και δημόσιος χώρος ως πεδίο συγκρούσεων
Παπαμητροπούλου Μαργαρίτα

Εργασία **04** Η πολυχρωμία ως «πεδίο» διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης
Σκλαβενίτη Ελένη

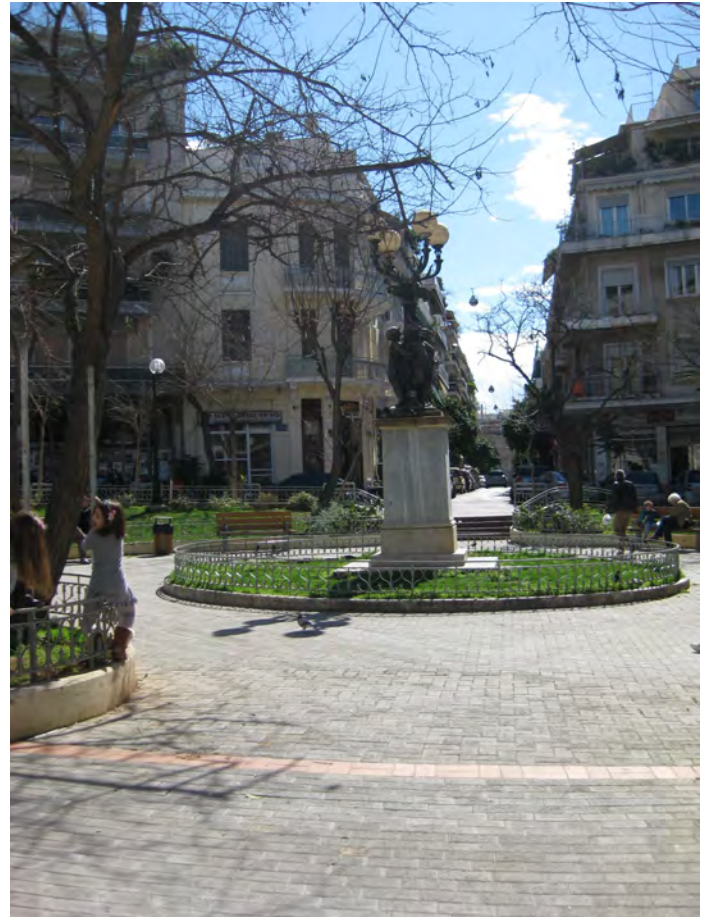
Συμπεράσματα

Παράρτημα σχετικού υλικού

Σχετική βιβλιογραφία

Γενικές εικόνες από την Κυψέλη

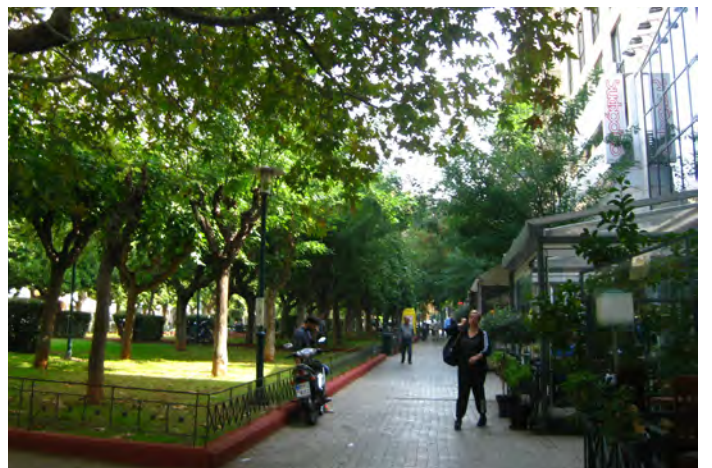
Πλατεία Αγίου Γεωργίου

Πεζόδρομος Αγίας Ζώνης

Πλατεία Κανάρη - Κυψέλης

Πεζόδρομος Φωκίωνος Νέγρη

Γενικές εικόνες από την Κυψέλη

Γενικές εικόνες από την Κυψέλη

ΟΠΙΚ **Θεματικές Ομάδες** Δημιουργία / Συνόψεις Δραστηριότητες Στη Φωκίωνα

Καθημερινή ζωή

“Την ξέραμε τη Φωκίωνα Νέγη, [...] με εστιατόρια, Ζαχαροπλαστεία, το περίφημο Σελέκτ [...] κυρίως ήτανε όροσερή, με πρασινάδα, γιατί ήταν πρώην ρέμα, [...] είχε ψηλά δένδρα και ένα ποταμάκι που πάντα κυλούσε στις παρυφές του πεζοδρομίου και μπορούσες να κάθεις και να βλέπεις και τις πάπιες [...] Βρήκαμε πράγματι ένα διαμέρισμα [το 1957, ήρθαν από την Καλλιθέα] που εκπλήρωνε όλες τις προσδοκίες μας, ίσως και πιο πολύ, [...] Φωκίωνα Νέγη και Ζακύνθου, απέναντί μας [...] ήταν η αγορά της Κυψέλης, [...] ένας καταπληκτικός τόπος συγκέντρωσης όλων των αναγκών μιας οικογένειας.”

(Μ.Φ.)

“Κοιμόμασταν στη βεράντα [...] είχαμε κάτι ντιβανάκια, τα βγάζαμε. Τρώγαμε πάντα έξω, σου λέω ήτανε το κάτι άλλο η Κυψέλη τότε. [...] εν ριπή οφθαλμού χτίστηκε όλη η Κυψέλη, [...] εγώ, όταν έπλενα τα πιάτα στην κουζίνα, έβλεπα τη θάλασσα [...]. Και τώρα βλέπεις το καζανάκι του κυρίου απέναντί.”

(Β.Λ.)

“[...] εμείς, για να πάμε να παίξουμε στο Πεδίον του Άρεως ή στην τότε ονομαζόμενη «αλάνα» [σημ. Πλατεία Πρωτομαγιάς] περνάγαμε μέσα απ' τη γειτονιά που ήτανε [τα] προσαφυγικά [...] Ήτανε μια άλλη, εντελώς διαφορετική γειτονιά [...] με άπειρο κόσμο μέσα.”

(Π.Π.)

“Θέλεις να συναντηθι Φωκίωνος;” - πάντοτε η θ ήτανε - λέω, “Ναι” (πώς με μένα;) [...] τέλος πάντων, τη βόλτα, μετά από δυο χι αρραβωνιαστήκαμε και παντρευτήκαμε.”

(Α.Λ.)

“(Β.Κ.) Στην Περόβου, στην (Ν.Κ.) [...] είχε πολλοί Να πέρα. [...] Στο Κυψελάκι [μαζευτόντουσαν στο μαγαζ καλαμπούρια. Θυμάσαι τε που είχα κάνει; [...] Ξύλιν και κάνανε φοβερό θόρυβ περνούσε καμιά κοπέλα α χτυπούσαμε... έτσι. (Β.Κ.) Πειράζαν τις κοπέλ περνάγανε (γέλια)”

©2015 Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης

[Σύνδεση](#) | [Αναφορά κατάχρησης](#) | Με την υποστήριξη των [Ιστότοπων Google](#)

[Μετάφραση](#)

ΟΠΙΚ **Θεματικές Ομάδες** | Δημοσιεύσεις / Συνόψεις | Δραστηριότητες | Στη Φωκίωσις

Μετανάστευση

“ Πώς ήρθε η γιαγιά μου στη Κυψέλη [το 1935, από την Ανατολική Ρωμυλία], δεν ξέρω, αλλά φαντάζομαι τότε η Κυψέλη ήταν κάτι το μακρινό και οι τιμές ήταν πολύ καλές [...] πρώτα απ' όλα είχε κήπους γύρω-γύρω [...]. Βλέπαμε την θάλασσα, [...] βλέπαμε το Φάληρο, την Ακρόπολη, όλα, ε, τους φάνηκε σαν κάτι εξοχικό, σχετικά κοντά στην Αθήνα και οικονομικό. ”

(Α.Π.)

“ Εγώ ήρθα απ' την Ρουμανία [...] το 1947 [...] μιά μέρα βροχερή [...] όταν φτάσαμε στον Πειραιά έλεγα της μαμάς μου, "Εδώ είναι χωριό, πάμε να φύγουμε πίσω." [...] οι θείοι μου, μας πήρανε στο σπίτι τους, [...] Κύπρου 66, ένα τριώροφο σπίτι με κηπάκο, αλλά η Ι. Δροσσοπούλου και η Επτανήσου ήτανε κωματόδρομοι. Και κλάμα, κακό εγώ, δε λέγεται ... ”

(Α.Λ.)

“ [...] τίποτα δεν μ' εν μέρας, σαν γειτονιά, μόνο τ πάρα πολλοί ξένοι ... και αι μόνο τους έλληνες, εμένα σ την Αίγυπτο] βέβαια δεν με καθόλου. [...] ”

(Μ., 45 ετών)

“ Εννοείται πως θέλω να μείνω [ήρθε από την Αλβανία], αλλά όλο θέλουν να με διώξουν όμως [γελάει]. Αυτό είναι το θέμα. Όλο το σύστημα το τέτοιο είναι σα να σου λέει, φύγε ... ”

(Γ., 23 ετών)

“ Και βλέπω βγάζει το τεφτέρι [στο mini market της γειτονιάς] και τα γράφει. Και έμεινα με το στόμα ανοιχτό γιατί πριν, όταν ήρθα κι εγώ απ' την Ρουμανία [το 1947], ήταν ένας, εδώ, Ιωάννου Δροσσοπούλου, ένας μπασκάλης, κι αυτός, γράψ'-το-μου ήτανε και μου έκανε εντύπωση. Λέω, "Κοίτα πώς γυρίσαμε στα παλιά!" ”

(Α.Λ.)

©2015 Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης

[Σύνδεση](#) | [Αναστροφή κατάχρησης](#) | Με την υποστήριξη των [Ιστοτόπων Google](#)

[Μετάφραση](#)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΘΕΑΤΡΟ ΑΠΩΘΕΙΣ ΙΔΕΕΣ ΠΟΛΗ ΒΙΒΛΙΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΣΚΗΝΕΣ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Η Κυψέλη στο παζλ των αναμνήσεων

Ομάδα εθελοντών με ένα δημοσιογραφικό μαγνητόφωνο ή μια βιντεοκάμερα προσπαθεί να διασώσει κομμάτια ιστορίας

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

«... Μας λέγουν "οι γεγιμέδες", αν θυμάσαι (γέλια). Η Κυψέλη ήταν η περιοχή της ζένης μουσικής, με τα συγκροτήματα, τα τότε rock, τα τότε pop κ.λπ. και λόγω του ότι ήταν κέντρα διασκέδασης, σινεμά, νεολογία, πλατίες κι όλα αυτά η αίσθηση, ως το ποίμη χαρούμενος απελευθέρωσης, με τα πάρτι, μ' όλα αυτά τα πράγματα, σαν να 'μαίετα λίγο πρωτοπόροι στην απελευθέρωση, στη σχέση των φύλων, να φλερτάριζαμε, να κάνουμε παρέες με κοπέλες, να πηγαίναμε μαζί και να χορεύαμε, λίγο πολύ όπως τα βλέπουμε στις ταινίες, έτσι εκεί του '60 με τον Βουτσά και τη Λάσκαρη και τη Νόρα Βαλόμυ, τέτοιο στυλ! Έτσι!... Να!». [Γ. Σ.]

«Δεν υπήρχαν τα ραντεβού, δεν είχαμε ραντεβού, δεν βγαίναμε, εγώ όταν πηγαίνα στο μάθημα, μια φορά τη βδομάδα, δύο, περνούσα από εκεί, μια καλύτερα, μία αυτή, τρεχάλα, γιατί η μάνα μου ήξερε, εφτά με οκτώ κόκω μάθημα, πόση ώρα θα κάνω να πάω, θα κάνω να γυρίσω και τα λοιπά. [Β. Α.]

«Ήταν... το alter ego του Κολωνάκιου, δηλαδή είτε Κολωνάκι παι-

Αποψη της Φωκίωνας Νέγρη στις αρχές της δεκαετίας του '50. Φωτογραφία του Άνσελμου Κουτσούκου, από το βιβλίο «Είτε-Είτε της οδού Θέρος 2, ευγενική προσφορά του γιου του, κ. Στέλιου Κουτσούκου.

Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης αποτελεί μια προσπάθεια να γράψει η ίδια η κοινότητα την ιστορία της μέσα από ένα μωσαϊκό αφηγήσεων.

Ζαίε είτε Φωκίωνας παίζατε... και καμιά φορά έβγαίνα και η Φωκίωνας καλύτερη απ' το Κολωνάκι [...] ήτανε πιο χαί-κλασάτι απ το ποίμη η Φωκίωνας». [Σ. Κ.]

Δεύτερη ζωή

Για τους εθελοντές της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης (ΟΠΙΚ) αυτά είναι μια... δεύτερη ζωή. Στον ελεύθερο τους χρόνο συναντούν παλιούς Κυψελιώτες και με το δημοσιογραφικό μαγνητοφώνάκι ή μια βιντεοκάμερα στο χέρι διασώζουν ένα κομμάτι ιστορίας που υπάρχει εκεί έξω χωρίς όμως κανείς μέχρι τώρα να θελήσει να το καταγράψει, να το ταξινομήσει, να το παραδώσει στις επόμενες γενιές. Τουλάχιστον στην Κυψέλη. Αλλά και για τους ανθρώπους που θέλησαν να μοιραστούν αναμνήσεις και εμπειρίες είναι μια δεύτερη ζωή. Συνταξιοδότη οι περισσότεροι, με άφθονο ελεύθερο χρόνο στα διάθεσή τους, αισθάνονται ξανά χρήσιμοι και παραγωγικοί. Ανασφύριζαν μήνες μιας Κυψέλης που υπάρχει και δεν υπάρχει σήμερα, κυρίως επανασυνδέονται με κομμάτια ενός παρεμμένου εαυτού που κατά βάθος έχει παραμείνει ίδιος. Όλοι μαζί, και όποιος άλλος το θελήσει, θα συνα-

ντιθούν το ερχόμενο Σάββατο 7 Απριλίου στην ημερίδα που διοργανώνει η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης στο αμφιθέατρο Αντώνης Τρίτσης του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αθηναίων (Ακαδημίας 50). Από τις 11 το πρωί έως τις 6 το απόγευμα η ΟΠΙΚ θα υποδεχθεί τους πληροφόρητες της και τα μέλη της θα παρουσιάσουν σε κάθε ενδιαφερόμενο τις θεματικές ομάδες και τη δουλειά τους με εισηγήσεις, βιντεοπροβολές και συζητήσεις.

Η ομάδα γεννήθηκε πριν από ακριβώς ένα χρόνο. Αφορμή στάθηκε μια σειρά ανοικτών σεμιναριακών μαθημάτων που αποσκοπούσαν στην εξοκείωση εθελοντών με τη μεθοδολογία της Προφορικής Ιστορίας. Τριάντα εθελοντές, άγνωστοι οι περισσότεροι μεταξύ τους, παρακολούθησαν έξι τριώρα μαθήματα (από την ιστορικό Τασούλα Βερβενιώτη, την κοινωνική ανθρωπολόγο Ρίκα βαν Μπουσάχτεν και την ιστορικό Ληδα Παπαστεφανάνη) σε αίθουσα με τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό (ηλεκτρονική, βιντεοπροβολέα κ.λπ.) που παρακάλεσε το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Όταν ολοκληρώθηκαν τα μαθήματα οι εθελοντές, κάτοικοι Κυψέλης οι περισσότεροι, αλλά και μεταπτυχιακοί φοιτητές από το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το ΕΜΠ, ανέλαβαν την υποχρέωση. Η επιτυχία του σεμιναρίου οδήγησε στο επόμενο βήμα που ήταν η συγκρότηση της ίδιας της ομάδας με δική της ιστοσελίδα (<https://sites.google.com/site/orpikdomain>) και τριών θεματικών υποομομάδων που στελεχώνονται σήμερα από 20 εθελοντές: δεκαετία '40, καθημερινή ζωή από τον Μεσοπολέμο και μετά και μεταναστευτική. Παρά το γεγονός ό-

Ο προσηγορικός συνοικισμός στη σημερινή οδό Ευελπίδων, σε φωτογραφία του 1940. Από το «Οδογραφικό της Κυψέλης στις δεκαετίες '50 και '60» του Α. Βαβαγιάννη.

τι κάποιοι από τους εθελοντές που είχαν παρακολουθήσει το σεμινάριο τελικά δεν συνέχισαν, η ΟΠΙΚ παραμένει μια ευάριθμη ομάδα, αν μάλλον λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι η δράση της προϋποθέτει εθελοντική εργασία και μάλιστα εξειδικευμένη, όπως είναι η Προφορική Ιστορία.

Η συνέντευξη

Οι πληροφόρητες/τριες, όπως ονομάζονται οι άνθρωποι που μιλάμε στους εθελοντές, εντοπίζονται στο περιβάλλον της γειτονιάς ή μέσα από ένα δίκτυο προσωπικών γνωριμιών, σε πολλές περιπτώσεις είναι οι ίδιοι που «διαφημίζουν» την ΟΠΙΚ στο συγγενικό ή φιλικό τους περιβάλλον. Η συνέντευξη, στην πραγματικότητα μια αφήγηση ζω-

ής, οργανώνεται με βάση έναν οδηγό, που προσαρμόζεται από τα μέλη της ΟΠΙΚ στις απαιτήσεις των διαφορετικών θεματικών, ενώ υπάρχει και συνεχής ροή πληροφοριών από τη μία θεματική ομάδα στην άλλη. Ο πληροφόρητης μαγνητοφώνεται και, αν συμφωνεί, βιντεοσκοπείται από τον ίδιο τον συνεντευξιαστή. Εδώ αξίζει να επισημάνει κανείς ότι η εικόνα είναι πλεονέκτημα στην προφορική μαρτυρία, αφού σ' αυτήν αποτυπώνονται οι εκφράσεις, οι κινήσεις και η συγκίνηση που κινώωπου που αφηγείται. Όλοι υπογράφουν παραχωρητήριο αξιοπιστίας και προβαλλής του υλικού (συμπεριλαμβανομένων και φωτογραφιών ή άλλων τεκμηρίων του προσωπικού τους αρχείου) για εκπαιδευτικούς, και εν γέν-

Διεθνές συνέδριο τον Μάιο στον Βόλο

Η πρωτοβουλία της Κυψέλης δεν είναι η μοναδική στον Ελλαδικό χώρο. Στα Χανιά έγινε προσπάθεια να στηθεί ένα Μουσείο Προφορικής Ιστορίας ενώ την εμψύχωση της έκανε τον τελευταίο χρόνο η Ελληνική Τράπεζα Αναμνήσεων, που καταγράφει προσωπικές ιστορίες ανθρώπων γεννημένων πριν από το 1950. Όλοι αναμένεται να δώσουν το παρόν στο Διεθνές Συνέδριο Προφορικής Ιστορίας που θα πραγματοποιηθεί στον Βόλο από τις 25 έως τις 27 Μαΐου. Ένας από τους βασικούς στόχους του συνεδρίου είναι η ίδρυση Εταιρείας Προφορικής Ιστορίας στην Ελλάδα.

αποτελεί μια προσπάθεια να γράψει η ίδια η κοινότητα την ιστορία της μέσα από ένα μωσαϊκό αφηγήσεων. Επανεξετάζοντας, σύμφωνα με τη σύγχρονη μεθοδολογία, τις ωραιοποιήσεις του παρελθόντος και τους στερεοτυπικούς, αρνητικούς συνθέτους, χαρακτηρισμούς που ολόκληρα και συχνότερα πια αποδίδονται στην Κυψέλη, τα μέλη της ΟΠΙΚ επιχειρούν να αναδείξουν και, γιατί όχι, να προσκαλέσουν και άλλες γειτονιές σε ανάλογες δράσεις. Και φυσικά ένας από τους απώτερους στόχους θα ήταν η φύλαξη και αξιοποίηση του υλικού ως μέγρο ενός οπτικοακουστικού αρχείου.

Αμμηκία

Στις δυσκολίες της προσέγγισης οι εθελοντές της ομάδας της Κυψέλης αναφέρουν την αρχική αμηκία αρκετών από τους αφηγητές μπροστά στο ενδεχόμενο της βιντεοσκοπήσεως. Η δυσκολία αυτή συνήθως ξεπερνιέται με την προσωπική επαφή και τη συζήτηση συνεντευξιαστή και πληροφόρητη. Επίσης, η αναμενόμενη, έτσι κι αλλιώς, επιφυλακτικότητα των μεταναστών απέναντι σε όποιον τους ζητάει να αφηγηθούν τη ζωή τους. Συνήθως επιλέγεται η μέση λύση: οι μετανάστες μιλούν και δέχονται να μαγνητοφωνηθούν, αλλά όχι να βιντεοσκοπηθούν ή να φωτογραφηθούν. Όσον αφορά τη διαχείριση του υλικού αναζητούνται τρόποι ασφαλούς φύλαξης, αλλά και προβολής του σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο περί προσωπικών δεδομένων και πνευματικών δικαιωμάτων (π.χ. για τη δημοσίευση φωτογραφιών). Για την ώρα η μόνη δυνατότητα να δει κανείς το υλικό είναι μόνο μέσα από την ημερίδα της 7ης Απριλίου.

Η εκδίκηση της αντιπαροχής

Ως εξοχικός, πλούσιος συνοικισμός των Αθηνών, που κατοικείται από μεγαλοαστούς, χαρακτηριζόταν στις αρχές του 20ού αιώνα η Κυψέλη. Δενδρόφυτη, με άφθονα νερά, αποτελούσε τόπο εκδρομής και αναψυχής των Αθηναίων της εποχής. Για συμβολικούς λόγους και μόνο θα αναφέρουμε και την έπαυλη του Βρετανού ναυάρχου Σερ Πάλντι Μάλκολμ (αρχές του 1830), όπου σήμερα στεγάζεται το Ασυλο Ανιάτων. Ο Μάλκολμ, λέγεται, ότι γοπεύτηκε τόσο από το κλίμα της Αθήνας ώστε θέλησε να χτίσει την εξοχική βίλα του στο «χωριό Πατήσια μισή ώρα μακριά από την πόλη». Ξόδεψε, μάλιστα, για την έπαυλή του 3.000 λίρες, υπέρογο ποσό για την εποχή.

Τα χρόνια κύλησαν, τα ρέματα μπαζώθηκαν, η περιοχή άλλαξε όψη, για την ακρίβεια έγινε μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες συνοικίες, μία από τις περιοχές της Ευρώπης με τη χαμηλότερη αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο, η αποθέωση της αντιπαροχής. Και παράλληλα αναπτύχθηκε η μυθολογία της, με επίκεντρο της Φωκίωνος Νέγρη, τους καλλιτέχνες, διανοούμενους, τα πολλά στέκια, τους μεσοαστούς που άρχισαν να αφήνουν τα διαμερίσματα της Κυψέλης για τα βόρεια προάστια, τους πιστούς που παρέμειναν, τους μετανάστες τη δεκαετία του '90, την πολυχρωμία της περιοχής και ταυτόχρονα την ασφυξία από το κυκλοφοριακό και τα τραπεζοκαθίσματα. Υστερα ήρθε η κρίση, η εγκληματικότητα, η εγκατάλειψη. Η ιστορία της περιοχής έχει πολλαπλώς καταγραφεί, η διαδρομή από την αποθέωση του παρελθόντος στην καταγγελία του παρόντος, από τη νοσταλγία του χθες στην παρακμή του σήμερα, έχει απασχολήσει έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα, σε ύφος πλάγιο και μνημικό, οργισμένο και απαξιωτικό, απελπισμένο ή, για κάποιους, λίγους, που επιστρέφουν και ανακαινίζουν παλιά διαμερίσματα, πιο αισιόδοξο.

Καθημερινή
12.11.2014

Η φυσιογνωμία της Κυψέλης, ως συνοικίας, δεν διαφέρει από το, άλλοτε, αστικό κέντρο της πόλης και τις γειτονιές που ακτινωτά συνδέονται μαζί του. Τις τελευταίες ημέρες δημοσιεύτηκαν στοιχεία που καταγράφουν καταβάρθρωση των ακινήτων. Αγγελίες για μικρά διαμερίσματα στην Κυψέλη, γκαρσονιέρες ή ημιυπόγεια με αυλή, από 20 έως 40 τ.μ., που πωλούνται από 4.000 έως 9.000 ευρώ. Και δεν είναι τα μόνα. Παρόμοιο μπαράζ υπάρχει και σε άλλα σημεία της πόλης. Ο πνιγμός των ακινήτων είναι ταυτόχρονα και πνιγμός της αντιπαροχής. Της αχαλίνωτης οικοδομής που κατάπινε κάθε τετραγωνικό ελεύθερου χώρου, που εκμεταλλευόταν και την τελευταία ρανίδα υπεραξίας της γης, παίρνοντας απάνθρωπες όψεις. Η κρίση στην Κυψέλη δεν οφείλεται αποκλειστικά στην οικονομική κρίση. Έχει ξεκινήσει πριν από χρόνια, όταν οι κάτοικοι (όσοι δεν αναζήτησαν την κοινωνική άνοδο στα βόρεια προάστια) διαμαρτύρονταν για τη διαρκώς προς το χειρότερο και ασφυκτικότερο αλλαγή της περιοχής. Ο σταδιακός εκφυλισμός της Κυψέλης δεν έχει ημερομηνία έναρξης το 2009. Τότε, απλώς, άρχισε να επιταχύνεται. Για τις εξευτελιστικές τιμές πώλησης δεν ευθύνεται μόνο η αποεπένδυση από την ιδιοκτησία εξαιτίας της υπερφορολόγησης. Ποιος αγοράζει σε μια γειτονιά που απαξιώθηκε από την φρενίτιδα της αντιπαροχής; Που δεν έχει χώρο να περπατήσεις, να παρκάρεις, να αναπνεύσεις, που κτίστηκε ασυλλόγιστα; Οι ξένοι, μετανάστες, που νοίκιαζαν τα μικρά διαμερίσματα, φεύγουν, δύσκολα βρίσκεται επόμενος ενοικιαστής. Τα 20 ή 40 τ.μ θα πουληθούν όσο όσο γιατί δεν υπάρχει ζήτηση.

Η οικονομική κρίση έφερε στην επιφάνεια τη δυσωδία του πτώματος της αντιπαροχής. Μαζί με τις τιμές καταρρέει και το μοντέλο ανάπτυξης, που ταυτίστηκε με την οικοδομή, κορυφώθηκε στη δεκαετία του '80, στριμώχνοντας αλύππτα διεξόδους και προοπτικές.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

11/04/2012 - 00:29 0 Σχόλια

Κατασκευάζοντας Κυψελιώτες

 Tweet 1

**ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΨΥΧΟΓΙΟΣ**

EMAIL

FACEBOOK

MORE

Όσο και αν ακούγεται παράξενο, ένα από τα μεγάλα προβλήματα της Αθήνας και των Αθηναίων είναι η έλλειψη ιστορίας – εννοώ ιστορίας σύγχρονης, που να αφορά τους κατοίκους της, όχι τις αφηγήσεις για τον Πλάτωνα, τον Παρθενώνα, τον Αριστοτέλη. Η σύγχρονη πόλη μεγάλωσε πολύ γρήγορα, τα προάστια του Λεκανοπεδίου ακόμα γρηγορότερα, υπήρξαν τρεις μεγάλοι εποικισμοί που διέκοψαν την πληθυσμιακή συνέχεια της μικρής πρωτεύουσας του νέου ελληνικού κράτους: των μικρασιατών προσφύγων κατά τη δεκαετία του 1920, της εσωτερικής μετανάστευσης κατά τη δεκαετία του 1960, των μεταναστών από το εξωτερικό κατά τη δεκαετία του 1990 – ο τελευταίος ακόμη συνεχίζεται. Αν εξαιρέσουμε κάποια μνημειώδη δημόσια κτήρια και τις εκκλησίες, στην Αθήνα, εκτός από το πληθυσμιακό, δεν υπάρχει ούτε πολεοδομικό βάθος χρόνου, την κατακλύζουν οι μεταπολεμικές πολυκατοικίες που δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν την εσωτερική μετανάστευση. Εξάιρεση αποτελεί η Πλάκα και το ιστορικό κέντρο της πόλης – που όμως με ευρωπαϊκά

Δείτε ακόμα

i-KYP
 Η γελοιογραφία της
 ημέρας
 ΚΥΡ

**Διαγωνισμός
Χρυσός
διαγωνισμός - 5
χρόνια Cash!
restaurant - bar**
 A.V. TEAM

 ...και μπράβο τους
**Σπουδαίες
φράσεις, του
σπουδαίου
Βαρουφάκη**
 ΜΑΝΟΣ ΒΟΥΛΑΡΙΝΟΣ

 Shoot me!
Έντα Γκάμπλερ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΗΓΟΣ

 Top 10 στα social media
Οι ANEL
 αποκάλυψαν τη
 «μέθοδο σουβλάκι»
 Βαρουφάκη
 ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Τα πιο διαβασμένα

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ON WEB

THE PAPER

κριτήρια είναι νέα και αυτά, δεν υπάρχει καμιά σύγκριση με το βάθος χρόνου των περισσότερων πόλεων της ηπείρου μας που φθάνει ως τον μεσαίωνα.

Αλλά και αυτή ακόμη τη σύντομη ιστορία των 100-150 τελευταίων χρόνων που υπάρχει πραγματικά η πόλη της Αθήνας, τα διαδοχικά ρεύματα εποικιστών δεν την έμαθαν. Και όταν κάτι δεν το γνωρίζεις, δεν το καταλαβαίνεις, τότε δεν το σέβεσαι. Οι συναισθηματικοί δεσμοί έρχονται αργά, όταν κανείς αρχίζει να αναπολεί τα παιδικά του χρόνια – αλλά, όπως εξελίχθηκε η Αθήνα, κάθε γενιά διαπιστώνει πως κάποιο νέοι κάτοικοι έχουν ληλατήσει τον χώρο των αναμνήσεών τους: πρόσφυγες, επαρχιώτες, μετανάστες. Άγνωστο τοπίο, άγνωστοι άνθρωποι – τι να αγαπήσεις; Οι δημόσιοι χώροι, οι πλατείες, τα πάρκα, τα πεζοδρόμια υπάρχουν σαν κάτι εξωτερικό, δεν είναι δικά σου.

Θέλω να πω, δεν ευθύνεται μόνο η βίαιη ελληνική πολιτική κουλτούρα για το γεγονός ότι, χρόνια τώρα, μόνο εκδηλώσεις μίσους –καταλήψεις, διαδηλώσεις, λεηλασίες, καταστροφές, εμπρησμούς– βλέπουμε στην Αθήνα. Κόμματα και συνδικάτα την έχουν ανακηρύξει τόπο πολιτικών σόου, δεν τα ενδιαφέρει αν κατοικούν και εργάζονται άνθρωποι στην Αθήνα.

Για τούτο μου φαίνεται εξαιρετικά σημαντική η πρωτοβουλία της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης, που συγκεντρώνει μαρτυρίες για το παρελθόν της γειτονιάς και παρουσίασε πριν λίγες ημέρες τη δουλειά της: αν οι αναμνήσεις των νυν κατοίκων συνδεθούν με τα στοιχεία των γραπτών πηγών και γίνουν κτήμα των σημερινών κατοίκων της περιοχής, ημεδαπών και αλλοδαπών, μου φαίνεται θα τους κάνουν να αγαπήσουν περισσότερο την Κυψέλη. Γιατί όταν ξέρεις την ιστορία του χώρου και των ανθρώπων, το περιβάλλον αποκτά νόημα, τα κτήρια και οι δρόμοι δεν είναι απλώς βολικά ή άβολα, άσχημα ή όμορφα. Γίνονται σημειώματα ιστοριών, αποκτούν την αξία που τους δίνουν οι αφηγήσεις και όσοι τις συμμερίζονται αποκτούν ταυτότητα, γίνονται Κυψελιώτες ανεξάρτητα από χρώμα δέρματος και μητρική γλώσσα.

Τούτες τις δύσκολες ημέρες του διχασμού και της αβεβαιότητας, που η συνύπαρξη γίνεται δύσκολη, τέτοιες πρωτοβουλίες χρειαζόμαστε στις γειτονίες. Πρωτοβουλίες που δημιουργούν το κοινό παρελθόν, τις κοινές αναφορές, τα κοινά νοήματα. Η Αθήνα για να επιβιώσει πρέπει να αποκτήσει πρόσωπο, πρέπει να γίνει κάτι παραπάνω από την πόλη που μας ταλαιπωρεί με τις ελλείψεις της και μας φοβίζει με την βία. Η πόλη που ζούμε, όχι αυτή του Περικλή, δεν είχε την τύχη να γίνει ηρωίδα μεγάλων αφηγήσεων, όπως το Παρίσι, το Λονδίνο ή η Νέα Υόρκη. Ας ξεκινήσουμε από τις μικρές των προσωπικών αναμνήσεων και έτσι μπορεί κάποτε να φθάσουμε και στις μεγάλες.

 Tweet 1 Like 456k Email Print

Πρόσφατα άρθρα από ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

SHOW-BIZ

Θρήνος στο Twitter για το νέο λουκ του Jared Leto (εικόνες)

NEWSROOM

SHOW-BIZ

Rihanna – DiCaprio: Πρώτη φωτογραφία μαζί

NEWSROOM

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Πόσο κοντά στο μέγεθος του μέσου πένους είσαι;

NEWSROOM

SHOW-BIZ

Από το έγκλημα στην πασαρέλα. Ο Τζέρεμι Μικς τα κατάφερε

NEWSROOM

ΕΛΛΑΔΑ

Χολαργός: Δολοφονία μέσα στο άλσος, μπροστά σε μαθητές

NEWSROOM

ΕΛΛΑΔΑ

Αυτοί είναι οι κώδικες επικοινωνίας των παιδόφιλων

NEWSROOM

Περιεχόμενα

Κοινή Θεώρηση

Εργασία **01** Κοινωνικοί – χωρικοί μετασχηματισμοί
Εντοπίζοντας την πολυχρωμία στην πολυμορφία...
Δημητρακοπούλου Χρυσούλα

Εργασία **02** Καλειδοσκοπικές ερμηνείες κοινωνικής γεωγραφίας
Οικονομίδη Ίλντα – Έφη

Εργασία **03** Πολυχρωμία και δημόσιος χώρος ως πεδίο συγκρούσεων
Παπαμητροπούλου Μαργαρίτα

Εργασία **04** Η πολυχρωμία ως «πεδίο» διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης
Σκλαβενίτη Ελένη

Συμπεράσματα

Παράρτημα σχετικού υλικού

Σχετική βιβλιογραφία

1. Αραβαντινός Α., 1997. *Πολοδομικός Σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού Χώρου*, Αθήνα: Συμμετρία
2. Αγγελίδης Μ., Μανουσαρίδη Δ. Β., (2007). *Χωρική ανάπτυξη και κοινωνικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα στην πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα*. Ε.Μ.Π. /Σχολή Αρχιτεκτόνων/Τμήμα Πολεοδομίας και Χωροταξίας. Εισήγηση στο Συνέδριο Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας, Αθήνα Αγγελίδης Μ., 1997. *Χωροταξικός σχεδιασμός και βιώσιμη ανάπτυξη*, Αθήνα: Συμμετρία
3. Αναστασόπουλος Ν., Μαραθού Χρ., Μουτσόπουλος Θ., κ.α. επιμ. Πολυχρονόπουλος Δ. (2007). *Ευάλωτοι αστικοί χώροι*. Αφιέρωμα στο περιοδικό *αρχιτέκτονες*, τεύχος 63, περίοδος Β, Μάιος/Ιούνιος. ΣΑΔΑΣ ΠΕΑ
4. Αράπογλου Π. Β., 207, *Οικονομική αναδιάρθρωση, κοινωνική πόλωση και διαχωρισμός των μεταναστών στην Αθήνα*, Ρέθυμνο, Τμήμα κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κριτικής
5. Αφουξενίδης Α., Σαρρής Ν., Τσακηρίδη Ό., (2012). *Ένταξη των Μεταναστών: Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
6. Βαΐου Ντ., 2000. *Πόλη και Πολίτες. Η καθημερινή ζωή και το δικαίωμα στην πόλη*, στο Μ. Μοδινός, Η. Ευθυμιόπουλος (επιμ.), *Βιώσιμη Πόλη*, Αθήνα: Στοχαστής & ΔΙΠΕ
7. Βαΐου Ν., Μαντουβάλου Μ., Μαυρίδου Μ., *Η δύναμη των ειδικών χαρακτηριστικών του Αθηναϊκού κέντρου ως παράγοντες αστικού μετασχηματισμού*, Μεταλλαγές των ιδεών για την πόλη στον 20^ο αιώνα, ΔΠΣ Αρχιτεκτονικής Σχεδιασμού χώρου_Κατέυθνηση Β Πολεοδομίας Χωροταξίας, ΕΠΜ
8. Βασενχόφεν Μ., Κουνενάκη Π., Μπίρης Μ., κ.α. (2003). *Κυψέλη, το αστικό χθες το πολύχρωμο σήμερα*. 2-32 Αφιέρωμα στην Καθημερινή –Επτά Ημέρες [23 Φεβρουαρίου]
9. Γεωργουλής Δ. επιμ., 1995. *Κείμενα στη θεωρία και την εφαρμογή του πολεοδομικού και του χωροταξικού σχεδιασμού*, Αθήνα: Παπαζήση
10. Γοσποδίνη Ά., Μπεριάτος Η., 2006. *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, Αθήνα: Κριτική
11. Δεσποτόπουλος Ι., 1997. *Η ιδεολογική δομή των πόλεων*, Αθήνα: πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ
12. Δήμος Αθηναίων. (2012). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2012 – 2014/Β Φάση/ Επιχειρησιακός και Οικονομικός Προγραμματισμός*. Ηλεκτρονική πρόσβαση: http://www.cityofathens.gr/sites/default/files/%20CE%94%CE%91%202012_14.pdf
13. ΕΜΠ – Σχολή Αρχιτεκτόνων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών, 2004. *Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Αθανάσιο Ι. Αραβαντινό*, Αθήνα: πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ
14. ΕΜΠ, Τομές Πολεοδομίας-Χωροταξίας, 2007. *Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη. Μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας*, Αθήνα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ
15. Harvey D., 1969. *Explanation in Geography*, London: .Arnold
16. Θεολόγος Κ., 2008. “Η αξία της μνήμης για μια κοινωνία” ,Intellectum, τεύχος 3 http://www.intellectum.org/articles/issues/intellectum3/ITL03P053069_H_aksia_tis_mnimis.pdf [2014/03/07 23:10]
17. Καρύδης Δ., 1991. *Ανάγνωση πολεοδομίας, Η κοινωνική σημασία των χωρικών μορφών*, Αθήνα: Συμμετρία
18. Καλαντζοπούλου Μ., Κουτρολίκου Π., 2011, Πολυχρονιάδη Κ., *Ο κυρίαρχος λόγος για το κέντρο της Αθήνας*, Encounter Athens
19. Λαμπίρη-Δημάκη Ι., 2003. *Η κοινωνιολογία και η μεθοδολογία της*, Αθήνα: Σάκκουλας
20. Lefebvre, H. , 1991 *The Production of Space*. Oxfrord: Blackwell (α΄ έκδοση στα γαλλικά 1974)

21. Μαλούτας Θ., Κανδύλης Γ., Πέτρου Μ., Σουλιώτης Ν., (2013). *Το κέντρο της Αθήνας ως πολιτικό διακύβευμα*. Μελέτες – Έρευνες ΕΚΚΕ 12. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
22. Μουρίκη Α., Μπαλούρδος Δ., Παπαλιού Ο., κ.α. (2012). *Το κοινωνικό πορτρέτο της Ελλάδας – 2012 / Όψεις της κρίσης*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
23. Μπίρης Κ., 2005. *Αι Αθήναι, από του 19^{ου} εις τον 20^ο αιώνα*, (Ε` έκδοση), Αθήνα: Μέλισσα
24. Μπίστη Μ. 2012, *Δημόσιου χώρου χρήστες αναζητούνται*, Διάλεξη στο ΕΜΠ – Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα
25. Παναγιωτάτου Ε., 1988. *Συμβολή σε μια Ενιαία Θεώρηση του Χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική*, Αθήνα: ΕΜΠ
26. Πολύζος Γ., 1986. *Αθήνα 1900-1940, Μετασχηματισμοί της πρωτεύουσας και πολεοδομικές ρυθμίσεις*, Αθήνα : ΕΜΠ ,τομέας «Πόλη και κοινωνικές πρακτικές»
27. Πολυχρονόπουλος Δ. επιμ., 2007. *Ευάλωτοι Αστικοί Χώροι*, αφιέρωμα στο περιοδικό «Αρχιτέκτονες», τ.63, Αθήνα: ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
28. Raporport A., Φιλιππίδης Δ., 2010. *Ανώνυμη αρχιτεκτονική και πολιτισμικοί παράγοντες*, Αθήνα: Μέλισσα
29. Σαρηγιάννης Γ., 2000. *Αθήνα 1830-2000, εξέλιξη-πολεοδομία-μεταφορές*, Αθήνα: Συμμετρία
30. Schönwandt W., 2008. *Planning in Crisis? Theoretical Orientations for Architecture and Planning*. Aldershot: Ashgate
31. Σπυριδάκης Μ. (επιμ.), Συλλογικό έργο, *Μετασχηματισμοί του χώρου: κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις*, Αθήνα 2009, εκδ. Νήσος
32. Σταυρίδης Σ., *Από την πόλη οθόνη στην πόλη σκηνή*, Αθήνα 2002, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
33. Συμπαραστάτης του Δημότη και της Επιχείρησης Δήμου Αθηναίων, (2012). *Ειδική πρόταση του Συμπαραστάτη του Δημότη και της Επιχείρησης σχετικά με την Δημοτική Αγορά Κυψέλης [Ειδική Πρόταση 4/2012]*. Αθήνα.
Ηλεκτρονική πρόσβαση: <http://www.cityofathens.gr/symparastatis/node/576>
34. Talvitie A., 2009. *Theoryless Planning, Planning Theory*, [online]
35. Τερκενλή Θ., Ιωσηφίδης Θ., Χωριανόπουλος Ι., 2007, *Ανθρωπογεωγραφία: άνθρωπος, κοινωνία και χώρος*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική
36. Voogd H., 1997. *Planning Methology in the twenty-first centurty, paper presented at the AESOP PhD workshop, NIJMEGEN, The Netherlands 1997*, [online]

Ιστοσελίδες

1. Προφορική Ιστορία της Κυψέλης
<https://sites.google.com/site/opikdomain/>
2. http://kypselidoc.blogspot.gr/2009/02/blog-post_08.html
3. <https://el-gr.facebook.com/Kypseli>
4. <http://kypselis.gr/focnegri.html>
5. ΚΥΨΕΛΗ (ντοκιμαντέρ)
https://www.youtube.com/watch?v=UjokQ21Y_ds

